

РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Г.Т. Карчева, канд. екон. наук, Національний банк України

Сталий соціально-економічний розвиток України можливий лише за умови формування високорозвинутих територіальних, господарських структур, підвищення конкурентоспроможності виробництва в умовах глобалізації економіки, зростання участі кожної області у створенні національного продукту, вирівнювання умов життєдіяльності населення різних регіонів, їх соціально-економічних потенціалів. У забезпеченні ефективного соціально-економічного розвитку регіонів важливу роль відіграє банківська система.

У свою чергу, територіальна концентрація банківської системи залежить від соціально-економічного розвитку регіонів, чисельності населення, рівня розвитку ринкової і транспортної інфраструктури, мережі зв'язку тощо.

Проведений аналіз територіальної концентрації банків показав певні диспропорції у розвитку банківської системи по областях. Станом на 1 вересня 2002 р. банки розташовані у 15 областях України. У семи областях банки – юридичні особи відсутні (Вінницька, Кіровоградська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська). У трьох областях банки – юридичні особи знаходяться в режимі ліквідації (Житомирська, Миколаївська, Рівненська).

За рівнем територіальної концентрації у банківській системі умовно можна виділити чотири групи: високої, середньої, незначної і низької концентрації (табл. 1).

Група високої концентрації представлена м. Києвом (столичний мегаполіс) та Київською областю, де зосереджено більше половини загальної кількості банків, які мають ліцензію на здійснення банківських операцій (83 банки або 54,3 %) і 164 філії банків із загальними активами в розмірі 30333,4 млн. грн. (51,0 %), зобов'язаннями – 25656,3 млн. грн. (50,6 %), балансовим капіталом – 4677,1 млн. грн. (53,5 %).

Наступну за рівнем концентрації слід виділити групу середньої концентрації, яка включає вісім індустріально розвинутих областей: Дніпропетровську, Донецьку, Харківську, Одеську, Запорізьку, Львівську, Полтавську та Автономну Республіку Крим, де сконцентровано близько третини банків України (57 банків або 37,3 %) та 618 філій банків, із загальними активами в розмірі 22167,2 млн. грн. (37,3 %), зобов'язаннями – 18714,3 млн. грн. (36,3 %), балансовим капіталом – 3452,9 млн. грн. (39,5 %).

До групи незначної концентрації належать вісім регіонів: Луганська, Волинська, Миколаївська, Херсонська, Чернігівська, Івано-Франківська, Черкаська та Вінницька області. У цій групі кількість банків складає 11 (7,2 %) та 345 філій банків, величина загальних активів – 4598,2 млн. грн. (7,7 %), зобов'язання – 4162,3 млн. грн. (8,2 %), балансовий капітал – 435,9 млн. грн. (5,0 %).

**Рівень територіальної концентрації банківської системи
по областях станом на 01.09.02**

Області	Кількість, од.		Активи		Капітал		Зобов'язання	
	банків	філій	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Група високої концентрації								
м. Київ та Київська обл.	83	164	30333,4	51,0	4677,1	53,5	25656,3	50,6
Усього по групі	83	164	30333,4	51,0	4677,1	53,5	25656,3	50,6
Група середньої концентрації								
Дніпропетровська	11	94	6386,9	10,7	663,2	7,6	5723,7	11,3
Донецька	8	130	3871,4	6,5	886,5	10,1	2984,8	5,9
Харківська	12	75	3299,5	5,5	561,1	6,4	2738,4	5,4
Одеська	9	63	2334,7	3,9	320,2	3,7	2014,5	4,0
Запорізька	5	47	2016,4	3,4	298,7	3,4	1717,6	3,4
Львівська	5	74	1783,5	3,0	313,3	3,6	1470,2	2,9
Полтавська	3	56	1304,0	2,2	207,1	2,4	1097,0	2,2
Автономна Республіка Крим	4	79	1170,8	2,0	202,8	2,3	968,0	1,9
Усього по групі	57	618	22167,2	37,3	3452,9	39,5	18714,3	36,9
Група незначної концентрації								
Луганська	2	69	731,5	1,2	74,0	0,8	657,5	1,3
Волинська	4	23	640,3	1,1	131,0	1,5	509,2	1,0
Миколаївська		51	641,1	1,1	42,1	0,5	598,9	1,2
Херсонська		47	541,1	0,9	-29,0	-0,3	570,0	1,1
Чернігівська	3	39	539,2	0,9	84,5	1,0	454,7	0,9
Івано-Франківська	2	40	529,7	0,9	78,1	0,9	451,6	0,9
Черкаська		46	523,2	0,9	26,9	0,3	496,4	1,0
Вінницька		30	452,1	0,8	28,3	0,3	423,8	0,8
Усього по групі	11	345	4598,2	7,7	435,9	5,0	4162,3	8,2
Група низької концентрації								
Сумська		44	378,5	0,6	23,3	0,3	355,2	0,7
Хмельницька		39	358,7	0,6	32,3	0,4	326,3	0,6
Житомирська		36	337,6	0,6	17,5	0,2	320,0	0,6
Рівненська		22	331,8	0,6	13,2	0,2	318,7	0,6
Закарпатська	1	40	267,3	0,4	28,3	0,3	239,0	0,5
Тернопільська		30	262,8	0,4	12,5	0,1	250,3	0,5
Кіровоградська		38	251,1	0,4	18,1	0,2	233,0	0,5
Чернівецька	1	20	210,1	0,4	34,1	0,4	176,0	0,3
Усього по групі	2	269	2397,9	4,0	179,3	2,1	2218,6	4,4
Разом	153	1396	59496,6	100,0	8745,2	100,0	50751,4	100,0

До останньої групи, низької концентрації, входить вісім регіонів: Сумська, Хмельницька, Житомирська, Рівненська, Закарпатська, Тернопільська, Кіровоградська, Чернівецька області, в яких розташовано два банки (1,3 %) та 269 філій банків, із загальними активами в розмірі 2397,9 млн. грн. (4,0 %), зобов'язаннями – 2218,6 млн. грн. (4,4 %), балансовим капіталом – 8745,2 млн. грн. (2,1 %).

Найбільшу кількість філій мають такі регіони: м. Київ та Київська область (164), Донецька (130) і Дніпропетровська (94) області. Три регіони (Волинська, Рівненська, Чернівецька області) мають близько 30 філій.

Проведений аналіз свідчить про певні територіальні диспропорції в розвитку банківської системи. Більше половини діючих банків, їх активів і капіталу зосереджено у столичному мегаполісі, вісім регіонів мають незначну концентрацію банківських послуг, вісім регіонів – низьку концентрацію банківських послуг, що обмежує можливість їх соціально-економічного розвитку.

Зауважимо, що проведений нами кореляційно-регресійний аналіз підтверджує існування досить тісного кореляційного зв'язку між соціально-економічним розвитком регіонів і розвитком банківської системи в регіонах. При цьому більш тісний зв'язок існує із соціальним, а не промисловим розвитком регіонів. Так, коефіцієнти парної кореляції між обсягом активів регіонів та чисельністю населення в регіонах, середньомісячною заробітною платою, обсягом виробництва товарів народного споживання відповідно становлять 0,653; 0,684; 0,900. В той же час коефіцієнти парної кореляції між такими показниками як активи банків та обсяг промислового виробництва в цілому та на одну особу в регіонах становлять відповідно 0,413; 0,245.

Про існування зв'язку між економічним розвитком регіонів та територіальною концентрацією активів свідчить і побудована нами факторна модель промислового розвитку регіонів (формула):

$$X_2 = -17147,3 + 1,3X_1 + 5,3X_3 - 30,0X_4 + 55,2X_5 ;$$

$$R = 0,912; R^2 = 0,832,$$

- де X_1 – активи банків регіонів України;
 X_2 – обсяги промислового виробництва за регіонами;
 X_3 – чисельність населення;
 X_4 – прямі іноземні інвестиції в регіони України;
 X_5 – середньомісячна заробітна плата за регіонами;
 R – коефіцієнт кореляції.

Відповідно до параметрів зазначеного рівняння регресії зростання активів на 1 млн. грн. дозволяє на сьогодні збільшити обсяг промислової продукції на 1,3 млн. грн., зростання чисельності населення на 1 млн. грн. призводить до збільшення промислової продукції на 5,3 млн. грн. При цьому слід звернути увагу на зворотний зв'язок між динамікою обсягу промислового виробництва та розміром прямих іноземних інвестицій в регіони, що може бути наслідком того, що іноземні інвестиції недостатньо спрямовувались у розвиток промисловості регіонів.

Таким чином, проведений аналіз свідчить про позитивний вплив банківської системи в регіонах на їх соціально-економічний розвиток.

Усунення існуючих територіальних диспропорцій у розвитку банківської системи України сприятиме посиленню впливу банківської системи на економічне зростання в кожному регіоні.